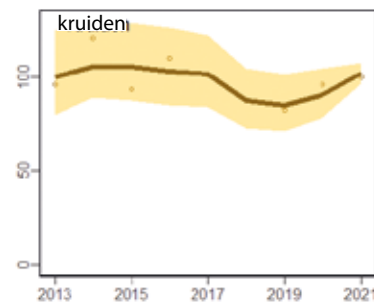

Macro-nachtvinders van kruiden in de droge jaren

Sinds 2019 is het meetnet nachtvinders een pilot-onderdeel van het Netwerk Ecologische monitoring. Net als bij dagvlinders willen we jullie regelmatig op de hoogte brengen van bevindingen uit dit meetnet. In deze eerste bijdrage focussen we ons op de soorten waarvan de rupsen leven van kruiden en kijken we naar de effecten van de droogte van afgelopen jaren.

Tekst: Sinds het begin van het meetnet is het aantal
Jurriën van Deijk meetpunten flink uitgebreid, naar bijna 800 in 2021
 De Vlinderstichting die verspreid over verschillende habitats in Nederland
Martin Poot liggen. Hoewel pas de laatste drie jaren sprake is van
 CBS een goede teldekking, bieden de tellingen vanaf 2013
 toch een redelijk beeld hoe het met deze soortgroep
 gaat. Nachtvinders hebben een korte levenscyclus
 waardoor ze snel reageren op veranderingen in hun
 leefomgeving. Doordat ze in bijna elk habitatype
 voorkomen, kunnen ze een goede indicator zijn voor
 zowel lange- als kortetermijnveranderingen, zoals
 bijvoorbeeld voor het effect van de droge zomers in
 2018, 2019 en 2020. Veel nachtvinders zijn specifiek
 gebonden aan één bepaalde plant of een familie van
 planten. Ongeveer 230 van de 860 in Nederland
 voorkomende macro-nachtvinders, dus ruim een
 kwart, leven als rups van kruiden. Dit zijn zowel
 soorten op voedselrijkere grond, zoals de bruine
 snuituil (*Hypena proboscidalis*) die van brandnetel

Figuur 1. 59 soorten waarvan de rupsen van kruiden leven laten gezamenlijk een stabiele trend zien, er zijn echter wel jaarlijkse fluctuaties.

leeft als soorten van armere zandgronden, zoals het klein avondrood (*Deilephila porcellus*) dat van verschillende soorten walstro leeft. Vooral op de droge zandgronden hadden de kruiden het tijdens de drie warme en droge jaren zwaar.

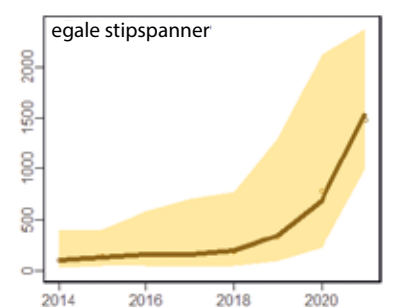
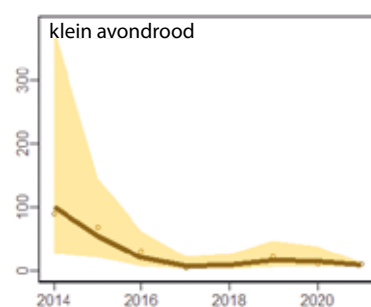
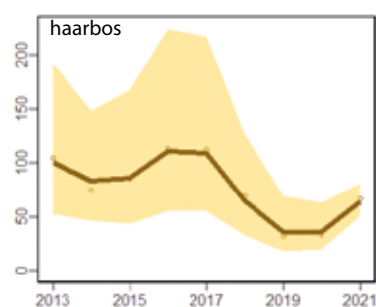
Jurriën van Deijk

Jurriën van Deijk

Jurriën van Deijk

Figuur 2. Drie soorten als voorbeelden van de drie groepen soorten (fluctuaties door invloed droge jaren, en respectievelijk negatieve en positieve algemene trend) binnen de gemeenschappelijke indicator van nachtvinderssoorten van kruiden.

Effect van droogte

Van 59 van de 230 soorten kruidenetende nachtvlinders zijn de gegevens voldoende omvangrijk en representatief om een gezamenlijke trend van deze subgroep te bepalen. Van deze 59 is overigens van maar 15 soorten de trend echt betrouwbaar. De overige zijn nog onzeker door een combinatie van de relatief korte periode en relatief grote variatie tussen meetpunten. Voor de hele periode sinds 2013 is de gezamenlijke trend stabiel, maar wanneer je naar figuur 1 kijkt zie je dat dit niet betekent dat er niets verandert. Er is een duidelijke afname te zien tijdens de droge jaren, terwijl er op het laatst weer een voorzichtig herstel is te zien. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat dit een effect is van de droogte op de kruiden, en daarmee een voedseltekort voor een deel van de soorten. We duiken er daarom verder in op soortniveau:

- De haarbos (*Ochroleuca plecta*, figuur 2) en de meldevlinder (*Trachea atriplicis*) zijn voorbeelden van soorten die tijdens de droge jaren achteruitgingen, maar het in 2021 weer beter deden, vergelijkbaar met de groep van 59 soorten kruiden etende nachtvlinders als geheel (figuur 1). De andere soorten die achteruitgingen laten nog geen herstel zien; de aantallen van de puta-uil (*Agrotis puta*) waren in 2021 zelfs het laagst sinds 2013.
- Negen soorten gaan achteruit, waarvan zes soorten een matige afname tonen: de egale dwergspanner (*Eupithecia absinthiata*), gamma-uil (*Autographa gamma*), groot avondrood (*Deilephila elpenor*), haarbos (*Ochroleuca plecta*), meldevlinder en de puta-uil. Drie soorten laten over de gehele periode 2013-2021 een sterke achteruitgang zien. Dit zijn het klein avondrood, de hennepnetelspanner (*Perizoma alchemillata*) en de houtspaander (*Axylia putris*). De achteruitgang van de hennepnetelspanner en de houtspaander is pas rond 2018 ingezet, al lijkt de houtspaander weer licht toe te nemen in 2021, net als veel soorten van kruiden. Helaas zijn er ook nog soorten zoals het klein avondrood (figuur 2) die tot en met 2021 een continue achteruitgang laten zien en waarbij geen herstel zichtbaar is.
- Zes soorten laten vanaf 2013/2014 een significante toename zien. De egale stipspanner (*Idaea straminata*, figuur 2), satijnstipspanner (*Idaea subsericeata*) en gestreepte goudspanner (*Camptogramma bilineata*) zelfs sterk. Twee soorten laten een matige toename zien: de volgeling (*Noctua comes*) en de klaverspanner (*Chiasmia clathrata*).

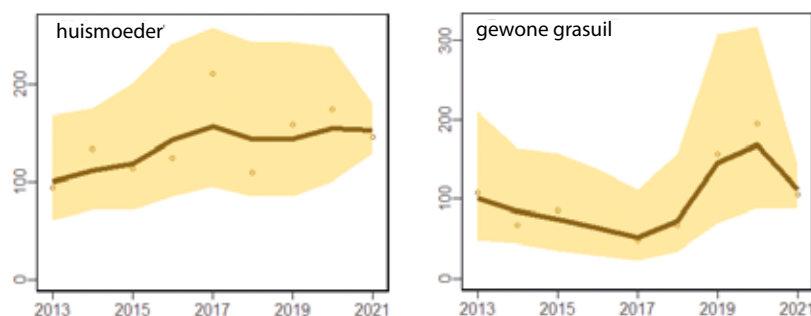
Opvallend is het grote aandeel onzekere trends. Zelfs de trends van de huismoeder (*Noctua pronuba*) en de gewone grasuil (*Luperina testacea*), die positief lijken, zijn onzeker (figuur 3), terwijl dit de twee meest talrijke soorten binnen het meetnet zijn. Hier wrekt

Jurriën van Deijk

Jurriën van Deijk

Figuur 3. De huismoeder en de gewone grasuil zijn de twee meest geziene soorten binnen het meetnet in 2021. Ondanks de vele waarnemingen kunnen we door het beperkt aantal plots in de beginjaren en de grote variatie tussen de plots nog geen betrouwbare trends berekenen.

zich toch het beperkt aantal plots in de beginjaren en de grote variatie tussen de plots. Gezien het aantalsverloop behoren deze twee soorten tot de groep die positief reageren op droogte.

Blijven tellen

Voor betrouwbare langetermijntrends is het meetnet nog te jong, maar de resultaten voor de nachtvlinders van kruiden in relatie tot de droge jaren laten zien wat de potentie en gevoeligheid is van het meetnet. We hebben laten zien dat er binnen de groep van nachtvlinders van kruiden ook weer verschillen zitten. Dit is logisch omdat niet alle kruiden hetzelfde zijn en ze niet allemaal evenveel last hebben van de droogte. Hetzelfde geldt voor de nachtvlinders: sommige soorten houden juist van bepaalde kruiden die wél goed tegen de droogte kunnen, of van kruiden in een warm microklimaat, zoals de teunisbloempijlstaart. En daarnaast kunnen er natuurlijk ook nog andere milieufactoren meespelen. Ondanks dat er eerste patronen te zien zijn, is er dus ook nog veel onbekend. Het meetnet is groeiende en door op dezelfde manier door te blijven tellen gaan we vanzelf meer grip krijgen op andere gebeurtenissen en meer betrouwbare trends van soorten vaststellen.

Het Landelijk Meetprogramma Nachtvlinders is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt gefinancierd door het ministerie van LNV.